

FRAN SALEŠKI FINŽGAR,  
ZBRANO DELO — DRUGA  
KNJIGA

Medtem ko je prva knjiga Zbranega dela Franca Saleškega Finžgarja prinesla pisateljeve zgodnje povesti, novele in črtice od gimnazijskih let do 1899 — se pravi zgodnjo prozo, so v drugi knjigi\*, v uredništvu Jožeta Šifrerja, izšle novele in črtice iz let med 1899 in 1905, le črtica Saleškega župnika sveti večer je nastala leta 1906.

Zasnova Finžgarjevih Zbranih del se kajpada ujema z dosedanjimi uredniškimi koncepti najpomembnejše zbirke pri nas, zato jih ne gre ponavljati. Sedanja najpopolnejša izdaja bo tretji pregled Finžgarjeve literarne ustvarjalnosti — prvi v dvanajstih knjigah je izšel pri Novi založbi, drugi v sedmih knjigah pri Mohorjevi družbi v uredništvu Franceta Koblarja. Tretji pregled pri DZS bo prinesel najprej pisateljevo prozo, nato dramatiko, avtobiografijo Leta mojega popotovanja, nato še pesmi, kritike, govore in pisma — se pravi po zvrsteh in kronologiji. Spričo dolgega Finžgarjevega ustvarjanja — med 1881 in 1961 in sočasnih sprememb jezikovnih norm bo redakcija posegla nekoliko v pravopis, ne pa v besedišče in slog.

Druga knjiga Zbranega dela F. S. Finžgarja prinaša na prvem mestu novele in črtice s skupnim naslovom Moja duša vasuje, kot jih je pisatelj sam zbral v Zbranih spisih leta 1929. Sledijo novele, črtice in razmišljanja; na primer črtica Oh, ne dajte mi pištole prinaša epizodo iz Prešernovega življenja. Na koncu knjige je ponatisnjen še znani Finžgarjev potopis Oranže in citrone, v katerem je avtor opisal svoje popotovanje po Italiji leta 1900 (Benetke, Loreto, Rim, Neapelj, Pasja ja-

ma, Vezuv). V Dodatku so zajeta manj pomembna dela, ki so tokrat prvič ponatisnjena — potopisi, mladinska in otroška literatura.

Kot že rečeno, so dela nastala v sedmih letih, na prelomu stoletja, ko je četverica »modernih« žele prevzela vodilno mesto v slovenski literaturi in ko se je Finžgarjevo življenje, potem ko je postal župnik v Želimljem, ustalilo, a ohranilo željo po uveljavitvi in osebnih srečih. Ena glavnih literarnih tem tega Finžgarjevega obdobja je izgubljenost in nesrečna ljubezen; dela so polna čustvenosti, elegičnosti in zlasti odповіdi, kot je ugotovil Šifrer. Opazen je Cankarjev vpliv, a »Finžgar je bil preveč realen, lahko bi celo rekli, preveč moralističen in premalo umetniški, da bi se mogel docela spustiti na simbolično pot, kakršno je takrat ubiral Cankar.«

Moja duša vasuje obsega devet črtic in novel. Večinoma — razen Zakaj? so nastale v Želimljem, izhajale pa v Domu in svetu. Kritični odmevi so se pojavili šele v ponatisu v Zbranih spisih (J. Vidmar, Jakob Šilc, omembe v dnevnem časopisju). Preostale črtice in novele: med Šmarnc nikar (1900) in Saleškega župnika sveti večer (1906) so nastale v Idriji, Škofji Loki, Ljubljani in Želimljem. Nekaj posebnega je črtica iz Prešernovega življenja, ki jo je Finžgar napisal za posebno Slovenčevu prilogo 1905, namenjeno odkritju Prešernovega spomenika v Ljubljani. Motiv pesnikovega poizkusa oziroma namere samomora je menda imel korenine v izpovedi nekega Vinka St. ter v pričevanju Prešernove nečakinje Marjane. Kajpada je zanesljivost pripovedi obeh o poizkusu samomora s pištolo dvomljiva.

Oranže in citrone — potopis z majskega popotovanja v Italijo (1900) napoveduje enega najizrazitejših potopiscev. V Dodatku so tu še potopisi Hoja na Stol, Črez Triglav, Spomini na Kredarico, potopisni spomini Iz veselih

\* Fran Saleški Finžgar, Zbrano delo, Druga knjiga, DZS Ljubljana 1980, Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev, 131. knjiga, uredil Jože Šifrer, str. 585)

časov in nekaj črtic. Druga knjiga Finžgarjevih Zbranih del je urejena zgledno, želimo si le, da bi ji sledile nove v ne prevelikih razmikih, ne nazadnje skokovito naraščanje cen močno omejuje dostopnost zbirk-kompletov, če se izdajanje zavleče. Pri Finžgarju to ne bi smelo biti problem.

Marijan Zlobec

## VIOLA SPOLIN, IMPROVIZACIJSKE VAJE

Z letnico 1980 so v okviru Knjižnice MGL izšle tri knjige. Kot enainosemdeseti zvezek Improvizacijske vaje Viole Spolin v prevodu Milana Stepanovića, s številko 82 Temelji dramaturgije Vladana Švacova v prevodu Igorja Lampreta in z redno številko 83 Gimnastika čutil Sergeja Vasiljeviča Gippiusa v prevodu Andreja Kurenta. Tokrat nekoliko več o delu Viole Spolin.

Najbrž se danes že lahko vprašamo, ali bo naše stoletje z množico gledaliških reformatorjev (Appia, Craig, Stanislavski, Copeau, Mejerhold, Reinhardt, Piscator, Brecht, Artaud, Brook, Grotowski, Stein, Schuman itn.) za zgodovino gledališča pomenilo veliko dobo ali ne? Če bi sklepali po nekaterih bistvenih značilnostih dosedanjih velikih dob (grško antično gledališče, elizabetinsko gledališče), je to komaj verjetno. Prav gotovo pa bo znano kot stoletje številnih gledaliških šol in poetik. Seveda tudi kot stoletje številnih šol igre in učbenikov, ki si prizadevajo »ustvariti«<sup>1</sup> popolnega igralca. Ob teh priročnikih se nam navadno zastavi tudi vprašanje, iz kakšnih estetskih in teoretičnih postavk izhajajo...

Za Spolinovo je bistvo umetnosti igre (in najbrž umetnosti nasploh) v doživljanju stvarnosti in v izražanju tega doživljanja. Gre torej za reproduciranje in izpovedovanje resnice (o bistvu stvarnosti). S tem, ko omogoči resnici, da pride na dan, se igralec

notranje očisti. Spolinove potemtakem ne zanima igra kot ustvarjanje nove in ne kot preoblikovanje dane stvarnosti. V bistvu zanjo moment ustvarjalnosti sploh ni pomemben. Zato je razumljivo, da kot temeljno vprašanje igre predstavlja vprašanje discipline, in sodi, da se je te umetnosti mogoče naučiti. Treba je samo dovolj zavzeto predelati toliko in toliko vaj in cilj bo dosežen. Mogoče seveda je, da bo tak človek po končani šoli ali tečaju postal poklicni igralec, vendar to še ne pomeni, da mu lahko te vaje zagotovijo, da bo kot igralec resnično ustvarjal. To učbeniki te vrste in njihovi avtorji v primerjavi s Stanislavskim (Sistem) neredko prezrejo. Najbrž deloma tudi v skrbi za uspeh svojih knjig.

Knjiga Improvizacijske vaje, ki sicer ni prevedena v celoti, je razdeljena v tri okvirna poglavja. V prvem (Teoretične osnove) obravnava vprašanje ustvarjalnega doživetja in delovne postopke, v drugem (Vaje) vrsto vaj, ki v glavnem pomenijo čisti igralški trening, deloma pa jih je mogoče uporabiti tudi kot pomožne vaje v procesu pripravljanja uprizoritve. V tretjem delu knjige (Otroci in gledališče) popisuje Spolinova svoje izkušnje s področja gledališke vzgoje, katere namen je razvijanje ustvarjalnosti najmlajših. Vendar ne gre, kot že rečeno, za ustvarjalnost, pojmovano kot zmožnost ustvarjanja novega ali preoblikovanja obstoječega v nove oblike, marveč za ustvarjalnost kot sposobnost poglavljenega doživljanja in izražanja doživetij. V glavnem pa so vaje namenjene odpravljanju telesnih in duševnih zavor, ki onemogočajo izražanje doživetja (ustvarjanje). Glavni namen vaj je potemtakem v njih samih, kajti te vaje pomenijo neke vrste samoosvobajanje človeka, sproščanje, odpravljanje osebnostnih zavrtočnosti itn.

Zanimiva je tudi avtoričina ocena vloge občinstva, ki naj ne bi hodilo v